

I.O

Herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog 1940-1945

Vastgelegd door Jan Meuwissen als onderdeel van zijn
autobiografie

Ouderlijk huis Jan, Hoogstraat 21 Slek, vader zet de melktuiten weg.

Auteur: Jan Meuwissen
Bewerking: René Rutten
rjm.rutten@kpnplanet.nl
tel. 0475 482523

Hingen: juli 2010
©; Pejjerlandj R.Rutten

Inleiding door Jan Meuwissen:

Wanneer je het wat rustiger krijgt in je leven en de grote drukte van het bedrijf minder wordt kom je achteromkijkend, op het idee om een en ander eens op papier te zetten. En zo ontstaat er dan een biografie. Niet alleen voor jezelf maar vooral ook voor je kinderen en of je naaste familie of relaties.

Het zijn waargebeurde feiten die mijn generatie heeft beleefd en die voor de toekomst bewaard dienen te blijven.

“Een weergave van wat mensen, mensen kunnen aandoen”

Het is daarom dat ik het fragment van WO II uit mijn biografie beschikbaar wil stellen voor die mensen c.q. instellingen die zich inspinnen voor het behoud van de geschiedschrijving uit die donkere periode.

“Laten we hopen dat dit zich nooit meer zal voordoen”

Voorwoord van René Rutten:

Nadat Jan Meuwissen het artikel over de oorlogsplaquette aan het station te Echt, waarbij Frènske Heythuyzen betrokken was, in de krant had gelezen heeft hij met de samensteller van dit artikel contact opgenomen.

Na enkele gesprekken en uitwisseling van gegevens heeft hij zijn oorlogsaantekeningen beschikbaar gesteld. Hij heeft tevens de toestemming verleend om van zijn aantekeningen een uittreksel te maken voor de website “Pejjerlandj” van Thei Golsteijn . Dit is geen sinecure, maar we hebben ons best gedaan en zijn het samen eens geworden over het “produkt”.

Wij zijn Jan in ieder geval erkentelijk dat hij dergelijke “intieme” gegevens de “vrijheid” geeft. Gelukkig kan dat in deze tijd weer.

Zijn aantekeningen gaan van de mobilisatie in **september 1939** tot en met de bevrijding op **25 januari 1945**, toen hij in Putbroek geëvacueerd was.

Zijn relaas zal in een aantal hoofdstukken verdeeld worden.

I: Mobilisatie.

- Het is september 1939. Als we aan het einde van de schooldag naar huis gaan, hangen plakaten op muren en poorten met de volgende tekst: “Nederland in staat van beleg”. Wij kinderen weten niet wat dat betekent, maar dat het al maanden spannende tijden zijn weten we wel.
- Midden in de nacht worden we gewekt door een lichtbundel op het raam en klinkt een gebiedende stem: “Meuwissen J.H.H. onmiddellijk opkomen voor militaire dienst”. Het is veldwachter Janssen die de verlofgangers moet aanzeggen dat ze onder de wapenen moeten komen.

- Mijn grote broer Sjaak, die enkele dagen thuis was met landbouwverlof moet per eerste gelegenheid naar Rhenen om zich te voegen bij het 13^e regiment infanterie dat daar in stelling ligt ter verdediging van de Grebbenlinie. Uniform aan, ransel bijeenzoeken, moeder poetst nog gauw de schoenen en smeert nog een stapel boterhammen voor onderweg, vergeet de rozenkrans niet. Met betraande ogen neemt ze afscheid van haar zoon, vader verbijst zijn ongerustheid. Als er oorlog uitbreekt zal er met name aan de Grebbenberg linie fel gevochten worden. In de loop van de dag komt een telegram uit Rhenen dat Sjaak goed aangekomen is.
- Bij het naar school gaan is het vooral aan het kruispunt in Pey een grote drukte. Het ziet groen van de Nederlandse militairen, die zijn opgeroepen en zich bij hun onderdeel moeten melden. Het is grote Algemene Mobilisatie want de inval door de Duitsers wordt spoedig verwacht. Maar het gaat over, de spanning en dreiging blijft echter. Uit strategisch oogpunt schijnt de inval diverse keren te zijn uitgesteld.
- In april 1940, drie weken voor de inval van de Duitsers wordt Sjaak overgeplaatst naar de grensbewaking te Waubach. Er komen bonkaarten voor levensmiddelen die ten stadhuize dienen te worden afgehaald, onze ouders beseffen heel goed wat dat betekent vanuit de oorlog 1914-1918.
- Het wordt een lange nare winter met strenge vorst en sneeuw. Ook de meesters van de tweede derde en vierde klas zijn onder de wapenen. Hiervoor zijn vervangende leerkrachten ingeschakeld, er gebeurt echter vooralsnog niets, het blijft voorlopig bij dreigementen.

II: De tiende Mei 1940 is de Duitse invasie werkelijkheid.

- We schrikken wakker van harde knallen en geraas van vliegtuigen. Op straat is lawaai en motorgeronk. Onthutst staren we naar buiten en zien dubbele rijen trappende fietssoldaten langs beide zijden van de Hoogstraat. De karabijn dragen ze schietklaar op het stuur. Daar tussenin ratelen gevechtswagens vol met manschappen die de omgeving spiedend gadeslaan. Ze voeren spandoeken mee met de tekst; “Wir fahren gegen England”. In de verte horen we met keiharde knallen de kanaalbruggen de lucht in gaan.
- Nadat de ochtendmist is opgetrokken dient zich desondanks een stralende voorjaarsdag aan. Sprakeloos zitten we met de familie aan het ontbijt, maar veel honger hebben we niet. De angst en de machteloosheid heeft de overhand en de gedachte aan Sjaak die nu in de frontlinie zit in Waubach.
- Moeder gaat met mij naar de kerk maar de onrust blijft. De (jonge) kapelaan Franssen doet de H. Mis. Buiten kletteren paardenhoeven, Duitse cavalerie in de Houtstraat. Na de Mis zien we buiten een eindeloze rij voertuigen en kanonnen. Er wordt gepauzeerd om de paarden te laten vreten en drinken. Voor het eerst zie ik hooi dat in vaste pakken geperst is.
- Een motorordonnans vraagt ons de weg naar das Haferland en Sjedelberg, wij kinderen halen de schouders op want wij zijn met stomheid geslagen. Tante Stien van Lewie Ehrens helpt ons uit deze netelige situatie en geeft de ordonnans antwoord en hij vertrekt spoorlags.
- In de luwte van de kastanjelaan van hoeve “de Horst” ligt een regiment “overvallers” uit te puffen van de lange marsen, door de hitte. Zo te zien zijn ze hondsmoe en slaperig. Sommigen bieden ons jongens wat aan, een vreemd muntstuk of een reep

chocolade. Ik neem echter niets aan want het is voor mij toch een vijand. Ik denk aan mijn broer die nu tegen hen aan het vechten is. Ik kon niet bevroeden dat hij toen al krijgsgevangen was.

- Er prijken tweetalige proclamaties op centrale punten in het dorp met het bericht dat de avondklok wordt ingesteld. Dit is een van de eerste bevelen en er zullen er nog veel volgen. De dag loopt ten einde, de avond valt en nog steeds raast het militaire geweld over de oude Rijksweg. Deze belangrijke verkeersader gaf vandaag de aanblik van een overweldigende vechtmachine met perfectie en discipline. En zo komt aan deze stralende maar erg wrange dag ook een einde. Er breekt een periode aan van onzekerheid en angst en ons knusse Nederland is overweldigd en bezet.

III: De Bezetting.

- We zijn dus bezet gebied en zullen moeten gehoorzamen aan de moffen. Vooralsnog merken we er niet zo veel van want ze hebben het te druk met andere zaken, onder anderen met de gevechten aan de Grebbenlinie en de Afsluitdijk. Om de Blitzkrieg niet te vertragen worden een aantal belangrijke steden gebombardeerd en Rotterdam bijna geheel met de grond gelijk gemaakt. Capituleren is dan ook de enige optie. Er komen ook kinderen uit Rotterdam die geen ouders huis of eten meer hebben naar Limburg en worden hier opgevangen, ook op de Sleek. Ook in onze klas kwam een Rotterdamse jongen: Henk Bolk. Na het bombardement van Geleen kwam ook Rinus van Kempen bij ons in de klas, deze was familie van Bernard Beunen.
- Mijn broer Sjaak die bij de invallen in het leger was, is het als volgt vergaan. Zij lagen in Zuid-Limburg bij een brug in stelling, als om vier uur in de nacht het alarm gaat. Zij gaan naar de wachtpost op de brug. Op dat moment doemt in de ochtendschemering een peloton "Nederlandse" militairen op. Ze komen de brug opgemarcheerd en roepen: "Niet schieten, niet schieten"!! Naderbij gekomen beginnen zij zenuwachtig handen te schudden. Wij zijn kameraden, allemaal boerenjongens net als jullie, geef jullie geweren maar hier en gehen Sie zu hause. Het zijn dus Duitsers...heel netjes trekken ze verder. Door volgtroepen worden Sjaak en zijn kompanen echter krijgsgevangen gemaakt en moesten onder de brug gaan liggen en wachten tot ze opgehaald werden, geen prettig vooruitzicht. Het wordt middag en er gebeurt nog niets. Ze zijn toen samen door een zakenman in burgerkloffie naar huis gebracht. Samen met zijn neef Willem is hij toen mee kunnen liften tot aan "Kerbosch" en via het Slekkerhout heeft hij de ouderlijke woning bereikt. Zo verging het meerdere Hollandse soldaten.
- Na enige tijd in de bezetting kwam het bevel dat alle officieren en soldaten die zich aan het krijgsgevangenschap onttrokken hadden zich moesten melden voor de arbeidseinsatz in Duitsland. Er is toen voor Sjaak een vrijstellingsverzoek ingediend en dat werd gehonoreerd wegens persoonlijke onmisbaarheid op de boerderij. Aangezien de voedselvoorziening door de bezetter van essentieel belang wordt geacht wordt dit verzoek ingewilligd.
- Naarmate de tijd vordert worden door de bezetter de duimschroeven steeds verder aangedraaid, alles wordt aan banden gelegd en voor alles moet vergunning worden aangevraagd. Voor het dorsen, het malen en de huisslacht. Het leeuwendeel wordt echter naar het Grosze Vaterland gesleept. Alles wordt schaars, of gaat op de bon. Burgemeester Meuwissen wordt vervangen door een NSB burgemeester. Alle

misbare jongemannen moeten zich melden voor de arbeidseinsatz in Duitsland, op straffe van de kogel. Ze duiken massaal onder. Veel boerenjongens vinden een plaats dicht bij huis op boerderijen in de Selfkant, waar ze een welkome steun zijn omdat de eigen zonen in veel gevallen in het leger zitten en worden ook als zodanig behandeld.

IV: Voortgezet onderwijs en bezetting.

- Dankzij de goede voorbereiding van Jan en bijlessen van meester Beulen slaagde Jan voor het toelatingsexamen van de HBS te Sittard. Wij zullen in dit onderdeel alleen opnemen de zaken die tengevolge van de oorlogssituatie ontstonden en niet ingaan op de studie-inhoudelijke facetten.
- Op de eerste plaats het vervoer dat werd een groot probleem. De lijndienst werd door de VADAH onderhouden met zowat “anderhalve” bus, want regelmatig staat er eentje stil. Bij gebrek aan benzine lopen ze op gas, dat in flessen boven op het dak gemonteerd was. In de winter bevroor dat spul wel eens en strandde men naast de weg. Een groot probleem was ook dat de bussen meestal overvol waren en de Duitsers en NSB-ers voorrang kregen, abonnementskaart was dan ook waardeloos. Soms stond je uren te koukleumen en te wachten op een volgende bus. Na een tijdje mogen we zelfs met deze bus niet meer mee en moeten we met de bus mee die om kwart voor zeven 's morgens al vertrekt, loop je in Sittard wat verloren rond en zoekt zolang beschutting in de grote Kerk tot dat de school begint.
- Als deze toestand nog wat meer escaleert wordt thuis een fiets in elkaar gesleuteld met voor een vaste en achter een luchtband. Het is niet zo ideaal maar er moest vaker gekozen worden uit twee kwaden. Het volgende probleem diende zich dra aan want door de Grüne Polizei wordt het schoolgebouw gevorderd en gaat gebruikt worden als hoofdkwartier door de Nazi's. De leerlingen worden naar huis gestuurd.
- Enkele weken later krijgen we bericht dat de lessen toch weer worden hervat in noodlokalen, o.a. de oude teekenschool en als studielokaal een kamertje bij de kapper Haagmans. Maar dankzij de inventiviteit van de directie en vele anderen gaan de lessen gewoon door. De oorlog doet zich door de tijden heen echter steeds duidelijker gevoelen en er is steeds vaker luchtalarm, waarna je vlug de dichtstbijzijnde kelder opzoekt.
- De toestand wordt steeds nijpender en de geallieerden doortastender, maar de moffen worden steeds nerveuzer de driester in hun maatregelen, de roemrijke successen van de Blitzkrieg worden gereduceerd. Op zekere ochtend staat een grote groep mensen samengedromd op de hoek van de markt in Sittard rond een aanplakbiljet waarop vermeld staat: “Anglo Amerikanischer und Brittischer Fallschirmjäger sind heute nacht gelandet in die Normandie. Deutsche abwehr hätte sie eingesperrt.”
- Het is vandaag 6 juni 1944, dus toch ??, de invasie zolang verwacht. Er heerst verholen geluk en ingehouden blijdschap maar je mocht niets laten blijken. Het leven gaat door, de nieuwsbulletins in de kranten reppen nergens meer over want zij staan onder Duitse censuur. Zo nadert de laatste schooldag voor de grote zomervakantie in negentienhonderd vieren veertig. Dat deze dag een totale wending zal worden in mijn verdere leven kon ik toen nog niet vermoeden.
- Het is volop zomer en mooi fietsweer, naar huis met de vakantie in zicht. Dat het nu al op twee vaste banden moet deert niet, want hij heeft er zien fietsen alleen op de velgen. Op de anders zo rustige Rijksweg is weer veel militair verkeer. Bij de

Holtummerweg doemt plots een fors gehelmde mof voor me op en versperd het fietspad. Karabijn over de schouder en knuppelgranaten tussen de gordel. Hij snauwt: "Dein Rath, du aasloch" en grove germaanse handen omvatten mijn stuur, en weg fiets. Verbijsterd staar ik hem na en vloek van binnen, de vuile schoft. Van lieverlee de boekentas maar over de schouder en te voet naar huis via het Slekkerhout en bereik eindelijk ons huis de veilige haven.

- Er breekt een drukke tijd aan op de boerderij met maaien en oogsten en weer inzaaien, karren laden en lossen van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. De zondag is om bij te slapen. Wij leven in een roes van stille hoop omdat we de kanonnen, op afstand, in België kunnen horen. De moffen worden echter, hoe meer ze in de knel komen hoe langer hoe driester. Er wordt gejaagd op mannen tussen 17 en 65 jaar. Mijn broer duikt ook onder en nu sta ik er alleen voor in mijn korte broek. Ook het paard moet onderduiken en het veevoer moet nu aangevoerd worden met een kruiwagen, eerder was al één paard gevorderd.

V: De oorlogsperiode tot aan de evacuatie op 7 november 1944.

(De gebeurtenissen worden slechts benoemd, omdat Jan de finesses zo fotografisch heeft weergegeven, dat de aantekeningen van hem misschien "geweld" worden aangedaan indien wij deze gaan omschrijven.)

De volgende verschrikkingen werd hij mee geconfronteerd:

- Het neerstorten van de USAF B17, op 20 oktober 1942. Hij kwam thuis van de HBS met de bus uit Sittard. Hij hoorde het geloei van de sirenes en zag de aangeschoten bommenwerper. Een van de geallieerden vliegers is nog via hun boerderij naar de pilotenlijn geloodst.

USAF B17 4 motorige Amerikaanse bommenwerper

- De luchtgevechten en het inzetten van de FLAK's (Flug/Flieger Abwehr Kanonen) die verborgen opgesteld stonden bij het oud voetbalterrein van RIOS, waarbij men de vliegtuigen tracht te traceren met hun zoeklichten.
- De inkwartiering van de Duitse soldaten op de boerderij en het verschil in mentaliteit tussen de soldaten van de Wehrmacht (oké) en de Grünen en de SS'ers (afschuwelijk).
- De massale inbeslagname van de koeien op woensdag in de kermisweek in 1944 en de razzia's die tegelijkertijd werden uitgevoerd. Op de Hoogstraat worden ook van elke boerderij de stallen opengegooid en de koeien naar buiten gedreven. Paarden kwamen later aan de beurt, maar de fam. Meuwissen had hun driejarige vos "Bertha" laten onderduiken in de kippenstal.

- Elke dag worden ze in de laatste maanden voor de evacuatie geconfronteerd met de geluiden van de gevechten die achter Susteren plaatsvinden en maar hopen met vrees en angst.
- Bij de grote schaarste aan voedsel ontstaat nu ook een groot tekort aan melk en dat is fataal voor de gezinnen met kleine kinderen. Elke ochtend stonden er mensen op het erf met een kannetje. Wij probeerden hetgeen we hadden zo eerlijk mogelijk te verdelen, want we hadden nog maar twee koeien over.
- Een Duitse kanon die verstopt stond in een hooimijt achter het Venke werd door een Engels vliegtuig uitgeschakeld, alles vloog in brand. Dit werd heimelijk als een kleine overwinning gevierd, er gloorde hoop.
- In oktober 1944 moeten de mensen van Ohé en Laak al evacueren en verschillende komen naar de Sleik, maar die verrekte Tommie komt maar niet. Wel worden de overgebleven NSB'ers van de Sleik op een namiddag met een vreemde legerwagen opgehaald en vertrekken met onbekende stemming, waarschijnlijk naar veiliger oorden. Een van de omstanders merkt op: "Gooi er maar een handgranaat tussen". Wel wordt er voor gewaarschuwd dat er 's middags waarschijnlijk weer een razzia zal zijn.
- Op een gegeven moment was het dan zover dat de ingekwartierde soldaten afscheid kwamen nemen omdat ze bevel hadden gekregen om zich terug te trekken, de vreugde was echter maar van korte duur want het front was weer tot stilstand gekomen en dan kregen ze weer lef. Desondanks was het op de Rijksweg een file van terugtrekkende Duitse troepen.
- Bij de razzia die toen nog uitgevoerd is werden veel mannen op de Sleik nog opgepakt omdat ze een beetje overmoedig waren geworden en de Belgische Rexisten deden ook mee aan het vuile werk. Weerbare mannen zie je niet meer op de Sleik alleen vrouwen en oude van dagen.
- Toen mädels gevraagd werden om kartoffeln te schillen liet Mam Meuwissen de meisjes onderduiken en is zelf gaan werken. Het bleek dat meer moeders zo gedacht hadden ofschoon de soldaten van de Wehrmacht respect hadden voor de vrouwen, meer als de Grünen en de SS'ers.
- Verraad was er ook. Dat bleek wel toen vader ter ore kwam dat er opdracht gegeven was om onze Bertha te komen ophalen, die "ondergedoken" in de kippenstal zat. Heb deze toen met veel geluk en gevaar nog in veiligheid kunnen brengen.

VI: Evacuatie op 7 november 1944.

- Want niemand verwacht had en ook gehoopt gebeurde uiteindelijk toch nog. Er moest geëvacueerd worden. De eerste confrontatie was toen de moffen "Schweinen" kwamen ophalen en ze opmerkten, toen ik zei dat wij die niet hadden, och wass scheisse, sie müssen ja doch räumen denn sind sie doch für uns." Enige dagen later hangt het evacuatiebevel aangeplakt bij café/winkel Houben .
- Voor de avond van 7 november moeten alle inwoners vertrokken zijn, op straffe van "erschossen zu werden". De wereld stort in wat een doffe ellende hangt ons boven het hoofd. Wij vragen ons af waarom die Tommies niet doorstoten. Er heerst algemene paniek maar voor overleg of discussie is geen tijd het is inpakken en wegwezen.
- Broer Harry komt met de ondergedoken Bertha in de kar naar huis. Met man en macht wordt de kar volgestouwd en via een illegale route wordt richting Putbroek

vertrokken, want de moffen waren tuk op goede paarden en jonge mannen. Oom Thoom uit Putbroek rijdt met zijn eigen paard en wagen nog een keer naar de Slek om een tweede kar te laden. De twee varkens die nog over zijn worden inderhaast geslacht en meegenomen. Mijn zus Anna haar hele uitzet en nog meer waardevolle spullen worden in de grond gestopt. Omdat de avond vroeg valt, zijn we gehaast om weg te komen. Als wij "den Heuvel oprijden is de avond reeds gevallen, maar we moeten door. Achter de kar zijn ook nog twee pinken vastgebonden en een koe "de Graote Raaj" die gelukkig niet al te erg tegensputteren.

- Eindelijk bereiken we "Stokshhof", de ouderlijke boerderij van mijn moeder, waar mijn ouders zijn. "Oppen Hoaf" is het een grote drukte en mijn grote zus vraagt aan mijn ouders of ik mee mag naar Ome Thoom, dat is geen bezwaar en zo gaat de reis verder. Nu is het inmiddels aardedonker, maar het paard ruikt de stal en gaat onversaagd door tot dat de span in veilige haven is, zij zijn thuis maar ik ben in "den Vreemde" op Annendaalderweg 97 te Putbroek bij de familie van Heel. Mijn zus Anna moet nog een paar kilometer doorstappen naar het huis van haar man.
- Nadat Oom Thoom zijn paard verzorgd heeft gaat hij naar binnen en neemt plaats aan de rijkelijk gevulde dis, rondom zit een behoorlijke schare en men is blij dat oom Thoom behouden thuis is gekeerd. Na het avondeten wordt met z'n allen de rozenkrans gebeden. Er wordt nog wat nagekeuveld over de ellende van de dag en daarna zoeken de onderduikers hun schuilplaats weer op en zelf ben ik ook blij dat het bedtijd is want ik val om van de slaap ondanks alle gruwelijke ervaringen van deze dag.
- De volgende ochtend, nadat de stallen op orde zijn gebracht, staat het ontbijt klaar aan de grote keukentafel. Op de boerderij van de fam. Van Heel-Kempen zijn zo'n dertig mensen gehuisvest. Sinds september zitten er al evacués uit de Duitse dorpen Bocket en Bruchelgen. Een tiental jongemannen zijn er ondergedoken, die zie je alleen maar 's avonds. Ons gezin was verspreid gehuisvest bij allemaal familie in Putbroek en Maria Hoop. Deze evacuatie is een complete volksverhuizing geweest, maar wij mochten vergeleken met anderen nog niet mopperen.
- Mijn dagtaak wordt, knecht van Oom Thoom en die is daar wel mee in zijn schik. Met mijn vijftien jaar heb ik al heel wat moeten opknappen. We doen samen alle voorkomende boerenwerk. De onderduikers en de Duitse vrouwen helpen mee bij het rooien van de aardappelen omdat dit arbeidsintensief werk is. Het leven gaat zijn gangetje in Putbroek waarbij voedselvoorziening voor mens en dier centraal staat. In "t Bakkes" wordt dagelijks brood gebakken.
- Af en toe worden we toch met het oorlogsgeweld geconfronteerd, b.v. het bombardement van Heinsberg was goed waarneembaar en erg angstaanjagend. De bombers draaien boven onze hoofden en wij vluchten van het veld de bossen in en gooien ons plat ter aarde. Duidelijk zichtbaar zijn de brandende slierten fosfor die over de stad neerdalen. Onze bevrijders zijn soms ook meedogenloos. In het front komt echter maar geen beweging.
- De donkere dagen voor Kerstmis brachten ook ontwikkelingen mee. Zus Tilla met haar gezinnetje nemen hun intrek bij Girraad, half januari wordt een nieuw kindje verwacht. Vlak voor Kerst doemt de vermiste broer Sjaak, uit het niets op. Hij had moeten sjansen in de buurt van St. Odiliënberg ook richting Putbroek en is op een nevelige dag ontsnapt en naar zijn familie in Putbroek gekomen. Daar wordt hij gelukkig verenigd met zijn vrouw Catho die ook in januari haar eerste baby verwacht. Om nog wat hoognodige spullen op te halen zijn de vrouwen Tilla, Catho en Anna samen met voerman Girraad nog eens naar de Slek geweest Bij onze woning

aangekomen zagen ze twee sujetten schielijk door een achterraam de vlucht nemen. Het waren twee Slekker jongens T.V. en T.B. het zal wel duidelijk zijn wat hun bedoeling was, hoefden zij niet te evacueren of naar de Arbeitseinsatz?

Op het terugweg moesten ze nog ter hoogte van Pepinusbrug dekking zoeken voor het granaatvuur.

- Kerstmis 1944: Voor de viering van dit Hoogfeest komt Kapelaan Kissels uit Echt, die geëvacueerd was in het klooster van Maria Hoop, naar ons toe en droeg in de voorkamer de Nachtmis op. Iedereen is aanwezig ook de burens en hij preekt ook nog over Vrede op Aarde en mensen van goede wil. Wij hopen allen dat die vrede gauw komt. Tot slot klinkt het al oude Stille Nacht Heilige Nacht door de stille oorlogsnacht.

VII: De laatste weken voor de bevrijding (op 25 januari 1945 te Putbroek)

- De eerste dag van 1945 werd een bijzondere Nieuwjaarsdag. Wij hunkerden naar de bevrijding die toch niet lang meer kon uitblijven en wij leefden tussen hoop en wanhoop, wij waren van alle actualiteiten verstoken en we moesten het hebben van eigen waarneming en troepenverplaatsingen of soms van een frontsoldaat.
- Voor de bunker van "Bertje" stond een zielig Duits soldaatje op wacht, amper 17 jaar, schichtig en rillend van angst en kou. Van Tante Trüke moet ik hem binnenroepen. Hij overwint zijn angst om de post te verlaten en doet zich tegoed aan het eten en drinken en verdwijnt daarna weer schielijk naar zijn wachtpost.
- Als het werk in de stallen klaar is maken we ons op om naar de Hoogmis te gaan. Samen met Catharina ga ik op weg naar kerk van Diergaarde via de lange Annendaalderweg. Het is ijsig koud. In de kerk komt ons een weldadige warmte en rust tegemoet. De kerk is geheel gevuld met biddende mensen. Door het samen bidden en zingen waan je, je in hemelse sferen ver weg van de realiteit, wars van oorlog en ellende. Wat een contrast, maar helaas is er nog geen uitzicht en wij snakken naar de bevrijding die toch niet ver meer kan zijn voor ons gevoel.
- Na de Hoogmis gaan we naar Stokshof, om vader en moeder te gaan "verrassen", een Zalig Nieuwjaar wensen. We moeten aanschuiven aan de pan met spek. Na wat bijpraten, ook met neefjes en nichtjes maken we ons op voor de terugreis naar Putbroek.
- Op de terugweg worden we geconfronteerd met een aangeschoten Duitse Jager die rakelings over de kruin van een oude kastanje scheert. Hortend en stotend zakt hij weg achter de einder. Onderweg voelen we ons niet veilig. In het open veld gekomen zien we zwarte rookpluimen opstijgen, het blijkt de Jager te zijn die daar is neergestort. Mijn nieuwsgierigheid wint het van mijn angst en na het eten sluipt ik door de Sluffert naar die plek. Twee moffen posten bij het wrak en geven mij te kennen dat ik maar zo gauw mogelijk moest verdwijnen. Het was inderdaad de neergestorte Duitse Jager.
- In de late namiddag van deze Nieuwjaarsdag is er ongewone bedrijvigheid in de bosrand tegenover ons evacuatie adres. De Duitsers hadden overijld de bunkers verlaten en burgers waren op zoek naar brandstof. Tegen de tijd dat gevoerd moest worden breekt plots een hevig granaatvuur los, het was een oorverdovend lawaai en iedereen zocht in paniek een veilige schuilplaats op. Van hoe lang het heeft geduurd had men geen besef, maar plotseling was het angstaanjagend stil. Het droeve gevolg was dat ons buurmeisje Jana Wehrens dodelijk is getroffen bij een bunker met een

mandje kolen in haar handen. Iedereen is verslagen door dit diep tragisch gebeuren. Ze werd door de familie in een laken gewikkeld en in de achtertuin begraven. Jana was van mijn leeftijd.

- Ondanks dat de bunkers op minder dan honderd meter afstand van de huizen en boerderijen lagen hebben deze geen voltreffers gekregen, waarschijnlijk een precisie bombardement op de bunkers waarin de Duitsers gezeten hadden. Wij hebben in ieder geval veel geluk gehad dat er niet nog meer slachtoffers gevallen zijn. Wij hadden er toen nog geen enkel vermoeden van dat geallieerde legers op zeventien januari het offensief, ter bevrijding van de Roerdriehoek, in gang gingen zetten.
- De Duitsers worden met het verstrijken van de eerste weken van januari hoe langer hoe onrustiger en bruter. We worden gewaarschuwd voor de Fallschirmjäger, dit schijnen meedogenloze brute honden te zijn. Op een avond komen twee in sneeuwpakken gehulde moffen rechtstreeks naar de staldeur gelopen en blijken op zoek te zijn naar “männer”. Toen de vrouwen verteld hadden dat die er niet waren moesten ze eten hebben. Hierna verdwenen ze weer, ik zat achter de voerkribbe in de stal en had alles meegekregen. De schrik zat er toen goed in en ben ook maar gaan “duiken” want ik wilde de laatste dagen niet meer gepakt worden.
- Midden in de nacht worden we opgeschrikt door een hevig bombardement, dat moest Montfort zijn. Vuur en lichtkogels steken fel af tegen de grauwe winternacht. Waarom Montfort, zal wel altijd een vraagteken blijven. De volgende dag horen we dat de Tommy’s inderdaad aan het offensief zij begonnen en dat er felle gevechten zijn bij St. Joost en de Abdij Lilbosch zou door de Engelsen zijn ingenomen. Het karige nieuws krijgen we van de verzetsman Sef die bij ons is ondergedoken.
- Langzaam aan wordt de volgende dagen duidelijk dat de moffen zich terugtrekken, dat gebeurt ’s nachts omdat ze overdag door de RAF, die inmiddels heer en meester in het luchtruim is bestookt worden. Het is een eindeloze horde haveloze moffen die aan ons evacuatie adres voorbij trekken richting Sluffert. Wij slaan dit schouwspel met verholen vreugde gade. Zeker als je de tekst “Wir kapituleren nie” op een voertuig zag staan.

VIII: Ingrijpende gebeurtenissen op weg naar de bevrijding:

Aangezien in de periode die nu aanbrak zoveel gebeurtenissen plaatsvonden, die het verdere leven van Jan Meuwissen getekend hebben, zullen we de meest ingrijpende zaken benoemen om niet het risico te lopen de lezer niet te vermoeien met finesses die vaak in de privé sfeer lagen. Wil hiermee zeker niet aangeven dat ze niet belangrijk of interessant genoeg zijn, integendeel zelfs. Misschien komen deze op een later tijdstip aan de orde.

- Op Diergaarde vallen plotseling bommen, zomaar. Een dode enkele gewonden en een boerderij verwoest .
- De Duitse evacués uit Bocket, die bij ons zitten, maken zich zorgen over de komst van de Engelsen. Wat gaat er met hun gebeuren en ze vragen of wij een goed woordje voor hun kunnen doen. Maar dat valt achteraf wel mee.
- Op de boerderij aan de Annendaalderweg bij van Heel bivakkeerden zo’n dertig mensen. De jonge mannen en enkele verzetsmensen zaten onder het hooi en de communicatie verliep via de vrouwen, die in de keuken doende waren. Wij hebben

geen honger geleden en veel geluk gehad. Jan, in korte broek gekleed om wat jonger te lijken was het boerenknechtje, maar verzette veel werk.

- Ondanks alle gevaren en spanningen ging het boerenleven zijn gewone gang want er moest toch gegeten worden.
- Zwagerzus Catho trok ook bij ons in, zij was in verwachting en het kind zou half januari geboren worden. Tilla was met haar gezin even verderop geëvacueerd bij de fam Op het Veld (Girraad en Trien), daar werd in januari hun tweede kind geboren, de dochter Corry.
- In de nacht van 24 januari 1945 wordt bij ons in de huiskelder aan de Annendaalderweg 97 een flinke zoon geboren en zijn naam wordt Theo Meuwissen. Geen slingers, geen beschuit maar wel een ferme spruit. Zal dit het bevrijdingskind worden vraagt men zich af. De gelukkige vader mag het "Zusterke" terug naar het klooster brengen. In verband met de mijnen was ook dat een zeer gevaarlijke onderneming.
- Als de nieuwe dag schuchter ontwaakt, 25 januari 1945, beginnen we weer zwijgend aan ons werk, maar dat duurt niet lang, Er heerst een geheimzinnige stilte, inderdaad voor de storm. De onderduikers zijn uit hun schuilplaatsen gekropen. Dan komen er drie logge monsters door het moeras van het Spik traag naderbij, het zijn de bevrijders. Vanuit Posterholt krijgen ze nog granaatvuur.
- De gebeurtenissen volgen elkaar nu snel op, een Officier die met gevaar voor eigen leven, al schietend de bosjes induikt en op een gegeven ogenblik overal bevrijders, op zoek naar achtergebleven Duitsers, maar die hadden eieren voor hun geld gekozen.
- Een aantal soldaten duikt ook de kelder in waar de jonge moeder Catho ligt en ze zijn erg in hun schik. Hun maten dalen ook de keldertrap af op "kraamvisite". Dit was voor hen ook het symbool van het begin van een nieuwe wereld. In een mum van tijd ligt het kraambed vol met zeep, chocolade en sigaretten.
- De boerderij verandert door de inkwartiering van de geallieerden in een vesting met geschut op iedere hoek, gericht op Posterholt van waaruit nog steeds vuur gegeven wordt. Tussen de bedrijven door delen de soldaten kwistig chocolade, sigaretten en krijtwitte mik uit. Tegen de avond staat op de weg een onafzienbare rij tanks. Het hele huis zit vol soldaten die een ontspannen indruk maken. Sef Slichers attendeert hun nog op de tankmijnen die in de weg zijn gelegd. Te midden van de soldaten zat een hoge officier, wat waarschijnlijk generaal majoor L.O. Lyne is geweest die de slag om de Roerdriehoek leidde.
- De volgende ochtend zetten de troepen zich in beweging, waarbij de eerste tank op een tankmijn rijdt dat aan twee soldaten het leven kost. Hierna wordt een groot "monster" ingezet, een mijnenopruimer. Er volgen oorverdovende explosies. In het spoor volgen de "Dessert Rats" elitetroepen, richting Posterholt. Hoe dit is kunnen gebeuren is voor ons altijd een raadsel gebleven, want we hadden toch vaak genoeg gewaarschuwd.
- Het is heel onwezenlijk, maar Putbroek en onze familie is bevrijd.
- Rekening houdende met de omstandigheden is de familie van Jan Meuwissen heel goed opgevangen in Maria Hoop en Putbroek en hebben ze van geluk, in de evacuatie periode, niet te klagen gehad.

IX: 26 januari 1945 vertrek uit Putbroek en confrontatie met de thuishaven.

- In de loop van de dag worden plannen besproken voor de terugkeer naar de Sleik. Anna en ik beginnen het eerste aan de tocht met een handkar volgeladen met de meest benodigde spullen. We stappen er flink op los en "Oppen Hoaf" horen we dat vader en moeder vandaag ook al naar huis kunnen met een militaire truck. Hierna vervolgen wij vol goede moed onze weg. Een grote teleurstelling krijgen we "Aan Kroes" hier staat de M.P. het verkeer te regelen en wij mogen met ons karretje niet door en moeten omkeren. Na een poosje komt een klein "convooi" met boerenkarren en wij dringen ons daar tussen in, zodoende kunnen we de M.P. passeren. Dat ging echter niet zonder meer door het enorme militaire verkeer wat over de wegen denderde.
- We bereiken de eerste huizen in Pey en dat geeft een troosteloze aanblik en ons enthousiasme wordt bekoeld, want we vragen ons af hoe we ons huis aan zullen treffen. Op de Sleik was het niet minder. Toen we op de Hoogstraat aankwamen zagen we ons huis nog staan maar het is toch danig verminkt uit de strijd gekomen. De akker naast ons huis is afgezet en er staat een bord met het opschrift; "Danger Mines" Het paardenmest ligt op het erf. Anna is binnen ook erg geschrokken, alles kapot en vernield, etensresten in het rond teveel om op te noemen. We proberen het enigszins bewoonbaar te maken voor als onze ouders thuishkomen.
- Maar er is zoveel vernield en vervuild dat je gewoon niet weet waar men moet beginnen. Bovendien worden we ernstig belemmerd doordat het oorlogstuig, dat nog onder de sneeuw ligt, niet te zien is. Achter de schuur b.v. staat een kanon en eromheen slingeren tientallen mortiergranaten. In de vaart staan een veertigtal jerrycans met rode benzine.

X: De wederopbouw

- Tegenover ons huis liggen Engelse militairen wier Bedford radiowagen de gehele dag aanstaat. Ze komen zo af en toe wel eens buurten en wijzen ons op de gevaren van het achtergebleven oorlogstuig. Steevast krijgen we iets toegestopt zoals mik, koffie, zeep, chocolade of rookwaar. De Tommy's zijn erg goed voor ons. Het is een hele weldaad om te ervaren dat je vrij bent, maar dat beseft men nog niet helemaal.
- De werkzaamheden kunnen echter pas goed een aanvang nemen als de sneeuw begint te smelten en het voorjaar zich aandient en het oorlogstuig goed zichtbaar wordt. Er begint een nieuw tijdperk maar de achterliggende tijd zal men never nooit vergeten. Ook de zware Shermans die op de "Drie Vrechten" staan verdwijnen met oorverdovend gebrul richting Rijksweg.
- Voor en na wordt het gezin Meuwissen ook weer herenigd. Aangezien op de Sleik veel oorlogstuig is achtergebleven mogen de boeren hun akkers niet op totdat dit opgeruimd is. Na de invallende dooi komt de mijnenopruijningsdienst gauw genoeg in actie. Tot die tijd hield men zich bezig met het herstel van het woonhuis en de stallen. Er moet veel puin geruimd worden evenals de troep die door bezetter en bevrijder zijn achtergelaten.
- De vele loopgraven met schuttersputjes die kilometerslang zigzaggend door de velden lopen zijn een flinke belemmering voor de dringende voorjaarswerkzaamheden. Grote broer Harry gaat daarin voorop. De mitrailleursnesten worden met de schop geslicht en daarna de rest met paard en

ploeg. Dit is een hele karwei en vergt heel wat tijd, maar onze één pk past zich snel aan en is na drie maanden rust niet kapot te krijgen.

De paarden waren de trots van Vader

- Druppelsgewijs keren de Slekker evacués van heinde en ver terug, degene die naar Friesland zijn gemoeten komen het laatst. Gezamenlijk proberen de boeren hun bedrijven en gemeenschappelijk diensten weer op gang te krijgen want er zal toch eten moeten komen.
- In maart heeft er nog een indringend gebeuren plaats in ons dorp, de Engelsen maken plaats voor de Amerikanen die vanaf de Rijksweg met een immense stroom voertuigen naar de Slek toe komen. Zij blijven één nacht en de volgende dag trekt de “stoet” weer verder met oorlogsbestemming de Rijn die overgestoken moet worden. Dit was het laatste militair vertoon dat ons dorp ten deel valt.

Tot zover deze “wapenfeiten”.

Voordat het leven weer enigszins normaal werd is er nog veel water door de Maas gestroomd.

Het leven van Jan heeft een hele andere wending genomen dan oorspronkelijk verwacht werd toen hij naar de HBS ging in het begin van de oorlogsjaren, maar hier is het gezegde “De mens wikt maar God beschikt” zeer zeker van toepassing.

In de agrarische sector heeft hij zijn sporen verdient en geniet, na een zeer arbeidsintensief leven, samen met zijn vrouw op Koningsbosch van de herfst van zijn leven en van de ontwikkeling van de gezinnen van zijn kinderen, die de talenten die ze van hun ouders gekregen hebben niet onder de “Korenmaat hebben gezet”.

Wij zijn Jan heel erkentelijk dat hij deze gegevens aan ons ter beschikking heeft gesteld zodat ze voor de toekomst vastgelegd kunnen worden en niet verloren zullen gaan en hierbij denken we dan speciaal aan de jeugd die de toekomst heeft en dat zij hun lering hieruit moge trekken.

**©: copyright Peijerlandj, juli 2010
René Rutten**